

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი

დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა

წელიწადი

2018-2019

უნივერსიტეტის
გამომცემლობა

არბიტრაჟის და სასამართლოს კომპეტენცია საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენებისას

სტატიაში განხილულია საარბიტრაჟო წარმოების ისეთი მნიშვნელოვანი ინსტიტუტი, როგორცაა საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიება და მასთან დაკავშირებული საკითხები. გაანალიზებულია არბიტრაჟის და სასამართლოს კომპეტენცია საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენებისას და მათი უფლებამოსილების შეზღუდვის საფუძვლები. კვლევა მოიცავს უზრუნველყოფის ღონისძიების ინსტიტუტის განვითარების ევოლუციისა და თანამედროვე საერთაშორისო ტენდენციების, ასევე სასამართლოს და არბიტრაჟის მიერ გამოყენებული უზრუნველყოფის ღონისძიებათა ეფექტიანობის ანალიზს.

საკვანძო სიტყვები: საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიება, არბიტრაჟი, სასამართლო, არბიტრაჟის და სასამართლოს კომპეტენცია, ქართული სასამართლოს საერთაშორისო კომპეტენცია.

1. შესავალი

უზრუნველყოფის ღონისძიების ინსტიტუტს მნიშვნელოვანი როლი ენიჭება საარბიტრაჟო წარმოებისას, რომელიც ითვალისწინებს შესაძლებლობას, დავის განხილვისას შენარჩუნებულ იქნეს არსებული ფაქტობრივი და სამართლებრივი მდგომარეობა¹. საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების ინსტიტუტი ყოველდღიურად ვითარდება და მეტ მნიშვნელობას იძენს საარბიტრაჟო განხილვისას. იმ შემთხვევაში, თუ მოსარჩელის მოთხოვნა მხარეთა შორის არსებული ხელშეკრულების საფუძველზე არ არის უზრუნველყოფილი, მოსარჩელე მხარე დავის დაწყებისას ყოველთვის ცდილობს მოიპოვოს უზრუნველყოფის ღონისძიება მოპასუხე მხარის ქონებაზე, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს სამომავლოდ მისაღები საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულება და საარბიტრაჟო წარმოება არ გახდეს მხოლოდ ფორმალური.

უზრუნველყოფის ღონისძიების ინსტიტუტს არ აქვს დიდი ისტორია, მათ შორის საერთაშორისო საარბიტრაჟო წარმოებაშიც, საერთაშორისო კომერციული არბიტრაჟის შესახებ UNCITRAL-ის მოდელური კანონის² (შემდგომში UNCITRAL-ის მოდელური კანონი) თავდაპირველი ვერსია მხოლოდ ზოგადი რეგულირებით შემოიფარგლებოდა,³ 2006 წლის მოდელური კანონის ცვლილებების შემდგომ კი დეტალურად მოწესრიგდა საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებებთან დაკავშირებული საკითხები.⁴

დღეის მდგომარეობით, საერთაშორისოდ აღიარებულია მიდგომა, რომ საარბიტრაჟო წარმოების მიზნებისთვის როგორც არბიტრაჟს, ასევე სასამართლოს აქვს უფლებამოსილება გამოიყენოს უზრუნველყოფის ღონისძიება.⁵ თუმცა, განსხვავდება მათი უფლებამოსილება, გადაწყვეტილების მიღების და გამოყენებულის უზრუნველყოფის ღონისძიების აღსრულების

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი, მონვეული ლექტორი, თბილისის საარბიტრაჟო ინსტიტუტის თავმჯდომარის თანაშემწე.

¹ *Van Uden BV v. Kommanditgesellschaft in Firma Deco-Line, C – 391/95 (1998).*

² UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration, 1985.

³ *Born G.B., International Commercial Arbitration, Vol. II, 2009, 1949-1951.*

⁴ UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration, 1985 with Amendments as Adopted in 2006, Explanatory Note by the UNCITRAL Secretariat on the 1985 Model Law on International Commercial Arbitration as Amended in 2006, Section 4 (b).

⁵ *Born G.B., International Arbitration: Law and Practice, 2012, 213.*

წესი. ამ ორ ორგანოს შორის არსებული კონკურენცია მოდავე მხარეებს მეტ შესაძლებლობას აძლევს დავის მიმდინარეობისას, თუმცა მნიშვნელოვანია, რომ მხარეთა მიერ სწორედ იქნეს შერჩეული გადაწყვეტილების მიმღები ორგანო, რათა გამოყენებული უზრუნველყოფის ღონისძიება იყოს ეფექტიანი.

შესაბამისად, წინამდებარე სტატია არის მცდელობა გაანზილვებულ იქნეს უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენებაზე გადაწყვეტილების მიმღები ორგანოს კომპეტენცია, მათი უფლებამოსილების შეზღუდვის ფარგლები და გამოყენებული უზრუნველყოფის ღონისძიებათა ეფექტიანობასთან დაკავშირებული საკითხები.

სტატია ეფუძნება ქართული კანონმდებლობის, UNCITRAL-ის მოდელური კანონი და იმ ქვეყნების საარბიტრაჟო კანონმდებლობის შედარებითსამართლებრივ ანალიზს, რომელიც ეფუძნება და UNCITRAL-ის მოდელური კანონი რეგულირებას. კვლევისას ასევე გაანალიზებულ იქნა საქართველოში და საერთაშორისო მასშტაბით აღიარებული მუდმივმოქმედი საარბიტრაჟო ინსტიტუტების საარბიტრაჟო წესები.

2. საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების განვითარების ისტორია

2.1. განვითარების საერთაშორისო ტენდენციები

არბიტრაჟის მიერ საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენება ბოლო პერიოდის მიღწევად შეიძლება ჩაითვალოს მიუხედავად იმისა, რომ საერთაშორისო ტრიბუნალებს ჰქონდათ უფლებამოსილება გამოეყენებინათ უზრუნველყოფის ღონისძიება,⁶ ქვეყნების შიდა კანონმდებლობა არ ითვალისწინებდა არბიტრაჟის მიერ აღნიშნულ უფლებამოსილებას,⁷ ვინაიდან მიიჩნეოდა, რომ უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენება მხოლოდ სასამართლოს კომპეტენციას განეკუთვნებოდა.⁸ იმ შემთხვევაში თუ მხარე სასამართლოს მიმართავდა უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების მოთხოვნით, ითვლებოდა, რომ მხარე კარგავდა უფლებამოსილებას, მიემართა არბიტრაჟისათვის დავის არსებითად გადასაწყვეტად.⁹

უნდა აღინიშნოს, რომ ბოლო პერიოდის განმავლობაში აღნიშნული მიდგომა არსებითად შეიცვალა და არბიტრაჟებს მიენიჭათ უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების უფლებამოსილება¹⁰, თუმცა ზოგიერთი ქვეყანის კანონმდებლობაში, მაგალითად, იტალიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში¹¹ და ჩინეთის საარბიტრაჟო სამართალში¹² ჯერ კიდევ შენარჩუნებულია აღნიშნული შეზღუდვა.

2.2. განვითარების ტენდენციები საქართველოში

საქართველოში არბიტრაჟის რეგულირება პირველად უკავშირდება 1997 წლის „კერძო არბიტრაჟის“ შესახებ საქართველოს კანონს, რომელიც საკანონმდებლო დონეზე საარბიტრა-

⁶ *Rosenne S.*, *Provisional Measures in International Law: The international Court of Justice and The International Tribunal of the Law of Seas*, 2005, Article 47 on the ICSID Convention authorizes ICSID tribunals to order provisional measures.

⁷ *Born G.B.*, *International Arbitration: Law and Practice*, 2012, 203.

⁸ *Moses M.L.*, *The Principles and Practice of International Commercial Arbitration*, 2nd ed., 2012, 105.

⁹ იქვე.

¹⁰ *Born G.B.*, *International Arbitration: Law and Practice*, 2012, 204.

¹¹ იტალიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, მუხლი 818, <www.jus.uio.no/lm/italy.arbitration/818.html>.

¹² ჩინეთის „არბიტრაჟის შესახებ“ კანონი, 68-ე მუხლი, ხელმისაწვდომია: <www.npc.gov.cn/englishnpc/Law/200712/12/content_1383756.htmz>.

ყო სარჩელის უზრუნველყოფას არ ითვალისწინებდა და მხოლოდ მტკიცებულებების უზრუნველყოფა იყო შესაძლებელი სასამართლოს მეშვეობით. აღნიშნული კანონის 23-ე მუხლის თანახმად, „არბიტრაჟი საკუთარი ინიციატივით ან მხარის მოთხოვნით მიმართავს სასამართლოს გამოიჭანოს დადგენილება მტკიცებულებათა უზრუნველყოფის შესახებ.“ როგორც აღინიშნა, კანონი არბიტრაჟს არ ანიჭებდა, თუმცა, არც უკრძალავდა საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის უფლებამოსილებას. როგორც საარბიტრაჟო და სასამართლოს პრაქტიკის შესწავლით დგინდება, იყო შემთხვევები, როდესაც საარბიტრაჟო რეგლამენტი ითვალისწინებდა არბიტრაჟის მიერ საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენებას, სასამართლოს მხრიდან კი არბიტრაჟის მიერ გაცემული უზრუნველყოფის ღონისძიება დასაშვებად მიიჩნეოდა, რაც ნათლად ჩანს უზენაესი სასამართლოს ერთ-ერთი განჩინებიდან.¹³ აღნიშნული განჩინების საფუძველზე არბიტრაჟის მიერ გამოყენებული უზრუნველყოფის ღონისძიება სასამართლომ კანონიერად მიიჩნია შემდეგ გარემოებათა გამო: 1) სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებას ითვალისწინებდა დავის განმხილველი არბიტრაჟის რეგლამენტი; 2) „კერძო არბიტრაჟის“ შესახებ საქართველოს კანონით არ იყო აკრძალული სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენება; სასამართლოს განმარტებით, „კომერციული დავების გადასაწყვეტად საარბიტრაჟო შეთანხმების არსებობისას დავის გადაწყვეტა ალტერნატიული გზით საარბიტრაჟო სასამართლოს მეშვეობით ხორციელდება, რადროსაც მხარეთა დარღვეული უფლებებისა და ინტერესების სრულყოფილი დაცვის იგივე გარანტია უნდა არსებობდეს, რაც საერთო სასამართლოებში მსგავსი დავების განხილვისას. სწორედ ეს მოსაზრება უდევს საფუძველად უფრო ხელსაყრელ ორგანოდ არბიტრაჟის მიჩნევას მხარეთა გადაწყვეტილებას. ამ მიზნით, არბიტრაჟი კანონისა და დებულების ფარგლებში უფლებამოსილი და ვალდებულია, გამოიყენოს დავაზე მიღებული გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფის ზომები.“¹⁴ სასამართლოს განმარტებით, აღნიშნული მსჯელობა ეფუძნება UNCITRAL-ის მოდელურ კანონს, რომლის 17-ე მუხლის თანახმად, სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიება არბიტრაჟის მიერ დასაშვებია. შესაბამისად, ახალი კანონის მიღებამდეც საარბიტრაჟო წარმოებაში დასაშვები იყო არბიტრაჟის მიერ უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენება.

რაც შეეხება „არბიტრაჟის შესახებ“ კანონს, რომელიც მიღებულ იქნა 2009 წელს და რომელიც ეფუძნება UNCITRAL-ის მოდელურ კანონს,¹⁵ მან გაიზიარა მოდელური კანონის მონესრიგება და კანონის მე-17-23-ე მუხლებით დაარეგულირა საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებებთან დაკავშირებული საკითხები.

კანონის თანახმად, უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების მიზნით განმცხადებელ მხარეს შეუძლია მიმართოს როგორც არბიტრაჟს, ასევე სასამართლოს.¹⁶ ორივე ორგანოს აქვს შესაძლებლობა და შესაბამისი კომპეტენცია მიიღოს გადაწყვეტილება უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების შესახებ, რაც სრულ შესაბამისობაშია მოდელური კანონის რეგულირებასთან. აღნიშნული ორივე ორგანოს ანიჭებს უფლებამოსილებას, მიიღოს გადაწყვეტილება უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების შესახებ.¹⁷ შესაბამისად, განმცხადებელ მხარეს აქვს შესაძლებლობა, თუ ეს არ ეწინააღმდეგება საარბიტრაჟო შეთანხმებას, ყო-

¹³ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 27.05.2007 წლის განჩინება, საქმეზე №ას-827-1190-06.

¹⁴ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 27.05.2007 წლის განჩინება, საქმეზე №ას-827-1190-06.

¹⁵ ბინდერი პ.მ., არბიტრაჟის შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარები, ქართული სამართლის მიმოხილვა, №10/2007-2/3, 2007, 182-202; ტყემალაძე ს., საჯარო წესრიგი, როგორც საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების გაუქმების თუ მის ცნობა აღსრულებაზე უარის თქმის საფუძველი (ქართული პრაქტიკის მოკლე მიმოხილვა), ქართული ბიზნეს სამართლის მიმოხილვა №2, თბილისი, 2013, 14-15.

¹⁶ „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონი, 02.07.2009, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, მუხლი 17, 23.

¹⁷ UNCITRAL-ის მოდელური კანონის 17; 17 J მუხლები.

ველ კონკრეტულ შემთხვევაში აირჩიოს, რომელი ორგანოს მიერ მიღებული უზრუნველყოფის ღონისძიება იქნება უფრო სწრაფი, ეფექტიანი და შედეგზე ორიენტირებული.

3. არბიტრაჟის უფლებამოსილება საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენებისას

3.1. არბიტრაჟის უფლებამოსილება საერთაშორისო პრაქტიკაში

არბიტრაჟის მიერ საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებისას უნდა დადგინდეს არბიტრაჟის უფლებამოსილების საფუძვლები და შეფასდეს, რამდენად სწრაფ და ეფექტიან მიზნის მიღწევის საშუალებას წარმოადგენს არბიტრაჟის მიერ გამოყენებული უზრუნველყოფის ღონისძიება.

არბიტრაჟის უფლებამოსილების განსაზღვრისას, გამოიყენოს უზრუნველყოფის ღონისძიება, მნიშვნელობა ენიჭება საარბიტრაჟო განხილვის ადგილზე მოქმედ სამართალს და მხარეთა შორის არსებულ საარბიტრაჟო შეთანხმებას.

როგორც აღინიშნა, საერთაშორისო საარბიტრაჟო პრაქტიკაში დიდი ხნის განმავლობაში მიიჩნეოდა, რომ არბიტრაჟს არ ქონდა უფლებამოსილება გამოყენებინა სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიება ან ეს უფლებამოსილება იყო შეზღუდული და მხოლოდ სასამართლოს პრეროგატივას განეკუთვნებოდა.¹⁸ აღნიშნული მიდგომა ემსახურებოდა საჯარო წესრიგის მიზნებს,¹⁹ რათა კერძო ინსტიტუციას (არბიტრაჟს) უსაფუძვლოდ არ შეეზღუდა მოდავე მხარეთა ინტერესები. თუმცა, დღეს არსებული რეგულირებით სამართლებრივი სისტემების უმრავლესობა არბიტრაჟს ანიჭებს უფლებამოსილებას გამოიყენოს უზრუნველყოფის ღონისძიებები. ცალკეულ ავტორთა მოსაზრებით, არბიტრაჟი აღიარებულია საუკეთესო „ფორუმად“, რომელსაც შეუძლია საარბიტრაჟო წარმოებისას ყველაზე უკეთ განსაზღვროს უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების საჭიროება, ასევე, რომელი უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენება იქნება მიზანშეწონილი კონკრეტული საქმის განხილვისას.²⁰ ეს მოსაზრება ეფუძნება იმ გარემოებას, რომ დავის განმხილველი საარბიტრაჟო ტრიბუნალი დეტალურად იცნობს საქმის მასალებს, აქვს შესაძლებლობა შეაფასოს სარჩელის დაკმაყოფილების პერსპექტივა და მიიღოს შესაბამისი გადაწყვეტილება.

3.2. არბიტრაჟის უფლებამოსილება ქართული კანონმდებლობის მიხედვით

რაც შეეხება არბიტრაჟის შესახებ საქართველოს კანონს, UNCITRAL-ის მოდელური კანონის გავლენით, ერთმნიშვნელოვნად აღიარებულია არბიტრაჟის უფლებამოსილება, გამოიყენოს უზრუნველყოფის ღონისძიება.²¹ 2015 წელს „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონში განხორციელდა ცვლილებები, აღნიშნული ცვლილებების მიზნად დასახელდა „საქართველოს კანონის ცალკეულ ნორმათა შეუსაბამობა „საერთაშორისო კომერციული არბიტრაჟის შესახებ“ UNCITRAL-ის მოდელურ კანონთან, ასევე, კანონში არსებული მთელი

¹⁸ Lew J.D.M., Mistelis L.A., Kroll S.M., Comparative International Commercial Arbitration, Kluwer Law International, 2003, 588.

¹⁹ Blackarby N., Partasides C., Redfern A., Hunter M., Redfern and Hunter on International Arbitration, Oxford ed., 2015, 445.

²⁰ Lew J.D.M., Mistelis L.A., Kroll S.M., Comparative International Commercial Arbitration, Kluwer Law International, 2003, 588.

²¹ ბინდერი პ.მ., არბიტრაჟის შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარები, ქართული სამართლის მიმოხილვა, №10/2007-2/3, 2007, 192.

რიგი ხარვეზები და მთარგმნელობითი ხასიათის შეცდომები.²² აღნიშნული ცვლილებები ასევე შეეხო საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებებს და მის ცნობა-აღსრულების საკითხს,²³ ცვლილებამდე აღნიშნული კანონის 17-ე მუხლის თანახმად, „მხარის მიმართვის საფუძველზე არბიტრაჟი გონივრულ ვადაში წერილობითი საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებით ავალებს მხარეს უზრუნველყოფის ღონისძიებით გათვალისწინებული ქმედების განხორციელებას. ცვლილების შემდგომ კი კანონში შემდეგი ჩანაწერი გაკეთდა: „არბიტრაჟი უფლებამოსილია, მხარის მიმართვის საფუძველზე წერილობითი საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებით გონივრულ ვადაში დაავალოს მხარეს“. კანონში შესატანი ცვლილებების კანონპროექტის ავტორთა განმარტებით, აღნიშნული მუხლის პირვანდელი რედაქციის თანახმად, არბიტრაჟი ვალდებული იყო, გამოეყენებინა უზრუნველყოფის ღონისძიება, რაც ცვლილებების შედეგად, მის უფლებამოსილებად განისაზღვრა.²⁴ როგორც „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის პირვანდელი რედაქციის, ასევე 2015 წლის ცვლილებების თანახმად, ერთმნიშვნელოვნად შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოს კანონმდებლობა აღიარებს არბიტრაჟის უფლებამოსილებას გამოიყენოს საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიება საარბიტრაჟო წარმოებისას, რაც შეესაბამება საერთაშორისო სტანდარტებს.

„არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის 17.1 მუხლის თანახმად, „საარბიტრაჟო განხილვის დაწყებამდე ან განხილვის ნებისმიერ სტადიაზე საბოლოო საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების გამოტანამდე, მხარეს შეუძლია შუამდგომლობით მიმართოს არბიტრაჟს საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებების გამოყენების შესახებ, თუ ეს არ ეწინააღმდეგება საარბიტრაჟო შეთანხმებას“. ამ დანაწესის გათვალისწინებით მხარის შუამდგომლობა საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის გამოყენების მოთხოვნით შესაძლებელია წინააღმდეგობაში მოდიოდეს საარბიტრაჟო შეთანხმებასთან, რაც თავის თავში გულისხმობს იმას, რომ მხარეებს აქვთ უფლებამოსილება საარბიტრაჟო შეთანხმებით გამორიცხონ უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენება საარბიტრაჟო წარმოებისას, როგორც საარბიტრაჟო წარმოების დაწყებამდე, ასევე წარმოების დაწყების შემდგომაც.²⁵ მხარეთათვის აღნიშნული უფლებამოსილების მინიჭებას ითვალისწინებს UNCITRAL-ის მოდელური კანონი²⁶ და, ზოგადად, საერთაშორისო საარბიტრაჟო წარმოებაში აღიარებულ პრინციპს წარმოადგენს.²⁷ მხარეთათვის მსგავსი უფლებამოსილების მინიჭება ეფუძნება არბიტრაჟის ფუძემდებლურ პრინციპის, რომლის თანახმადაც საარბიტრაჟო წარმოება მიმდინარეობს მხარეთა ნების ავტონომიის საფუძველზე. მხარეთა შეთანხმება შეიძლება პირდაპირ არ კრძალავდეს არბიტრაჟის მიერ უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენებას, მაგრამ თუ მხარეები შეთანხმდნენ ისეთი საარბიტრაჟო წარმოების წესებზე, რომლითაც უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენება აკრძალულია, შესაძლებელია ამ ფორმითაც გამოირიცხოს არბიტრაჟის უფლებამოსილება.

²² განმარტებითი ბარათი, „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე საქართველოს კანონის პროექტზე.

²³ იქვე.

²⁴ იქვე.

²⁵ *Segesser G., Kurth Ch., Interim Measure, International Arbitration in Switzerland, A Handbook for Practitioners, Edited by Kaufmann-Kohler G., Stucki B., 2004, 71.*

²⁶ UNCITRAL-ის მოდელური კანონი მე-17 მუხლი; *Roth M., Commentary on the UNCITRAL Modal Law, Practitioner's Handbook on International Commercial Arbitration, Edited by Weigand F., 2nd ed., Oxford University Press, 2010, 1032.*

²⁷ *Lew J.D.M., Mistelis L.A., Kroll S.M., Comparative International Commercial Arbitration, Kluwer Law International, 2003, 588.*

4. სასამართლოს კომპეტენცია საარბიტრაჟო სარჩელი უზრუნველყოფის გამოყენებისას

4.1. სასამართლოს კომპეტენცია საერთაშორისო პრაქტიკაში

საერთაშორისო პრაქტიკაში ერთმნიშვნელოვნად არის აღიარებული, რომ სასამართლოს აქვს შესაბამისი კომპეტენცია, გამოიყენოს საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფა.²⁸ აღნიშნული უფლებამოსილება წარმოდგენს იმ გამოწვევას, როდესაც შესაძლებელია სასამართლოს ჩარევა საარბიტრაჟო განხილვაში.²⁹ სასამართლოს აღნიშნული უფლებამოსილება აღიარებული და დადასტურებულია UNCITRAL-ის მოდელური კანონის 17 (J) მუხლის საფუძველზე. მოდელური კანონის აღნიშნული მიდგომა მეტწილად გაზიარებულია საერთაშორისო მასშტაბით ქვეყნების შიდა კანონმდებლობაში. მაგალითისთვის, შვეიცარიის „საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ“ კანონის თანახმად, როგორც არბიტრაჟს, ასევე სასამართლოს აქვს უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების კომპეტენცია.³⁰ ინგლისის საარბიტრაჟო აქტი კი აღიარებს სასამართლოს უფლებამოსილებას მხოლოდ გარკვეული წინაპირობების არსებობის შემთხვევებში. კერძოდ, როდესაც არსებობს გადაუდებელი აუცილებლობა ან არბიტრაჟს არ აქვს შესაძლებლობა განახორციელოს სარჩელის ჯეროვანი უზრუნველყოფა.³¹

4.2. ქართული სასამართლოს კომპეტენცია

„არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის 23-ე მუხლის თანახმად საარბიტრაჟო წარმოებისას მხარეს შეუძლია საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებების გამოყენების მოთხოვნით მიმართოს სასამართლოს. საარბიტრაჟო კანონის რეგულირება ეყრდნობა UNCITRAL-ის მოდელური კანონის 17 (J)-მუხლს, რომლითაც აღიარებულია სასამართლოს მსგავსი უფლებამოსილება. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 356¹⁸-ე მუხლის თანახმად „მხარეთა შორის საარბიტრაჟო შეთანხმების არსებობისას, საარბიტრაჟო მოსარჩელის განცხადების საფუძველზე, სასამართლო უფლებამოსილია საარბიტრაჟო სარჩელის მიმართ გამოიყენოს უზრუნველყოფის ღონისძიებები“.

საქართველოს კანონმდებლობის თანახმად, საარბიტრაჟო წარმოებისას სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენებაზე კომპეტენტური ინსტანცია სააპელაციო სასამართლოა.³² სასამართლო უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენებისას ხელმძღვანელობს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით და სარგებლობს ყველა იმ უფლებამოსილებით, რასაც საპროცესო კოდექსი ანიჭებს, გარდა გარკვეული გამონაკლისებისა, რომელსაც შემხებლობა ვერ ექნება საარბიტრაჟო წარმოებასთან.³³ შესაბამისად, სასამართლო უფლებამოსილია სა-

²⁸ *Born G.B.*, International Arbitration: Law and Practice, 2012, 213.

²⁹ იქვე.

³⁰ შვეიცარიის „კერძო სამართლის შესახებ“ კანონის 183-ე და 185-ე მუხლები.

³¹ იხ. ინგლისის საარბიტრაჟო აქტი, 1996, პარაგრაფი 44.

³² იხ. „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონი, 02.07.2009, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, მუხლი 2.1(ა)-ე; 23.

³³ იხ. „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონი, 02.07.2009, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, მუხლი 23.3; სსსკ-ის 356¹⁸.2 მუხლი, რომლის თანახმადაც სასამართლო ხელმძღვანელობს სსსკ-ის XXIII-ით, გარდა 198-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ვ“ და „ი“ ქვეპუნქტებისა, რომელთა თანახმადაც სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებები შეიძლება იყოს სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოს, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოს, ორგანიზაციის ან თანამდებობის პირის სადავო აქტის მოქმედების შეჩერება ან სააღსრულებო საბუთის აღსრულების შეჩერება ისეთ საქმეებზე, რომლებიც აღძრულია „საცხოვრებელი სადგომით სარგებლობისას წარმოშობილი ურთი-

არბიტრაჟო წარმოებისას გამოიყენოს უზრუნველყოფის ღონისძიების ის სახეები, რომელსაც საპროცესო კოდექსი ითვალისწინებს და არა „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონი.

„არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონში 2015 წელს განხორციელებული ცვლილებები ასევე შეეხო 23-ე მუხლს, რომელიც განსაზღვრავს სასამართლოს უფლებამოსილებას საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფისას. ცვლილებებამდე კანონი გამორიცხავდა სასამართლოს უფლებამოსილებას ეხელმძღვანელა საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის (შემდგომში სსსკ) 192-ე მუხლით და უზრუნველყოფის ღონისძიება გამოიყენებინა საარბიტრაჟო სარჩელის აღძვრამდე (წინასწარი უზრუნველყოფა). ცვლილებების შემდგომ გაუქმდა აღნიშნული შეზღუდვა და სასამართლოს მიენიჭა უფლებამოსილება მხარის მიმართვის საფუძველზე გამოიყენოს უზრუნველყოფის ღონისძიება საარბიტრაჟო სარჩელის აღძვრამდე.³⁴ სარჩელის წინასწარი უზრუნველყოფა მნიშვნელოვანი ინსტიტუტია, ვინაიდან საარბიტრაჟო სარჩელის აღძვრამდე უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების შეუძლებლობამ შეიძლება მნიშვნელოვანი ზიანი მიაყენოს მხარეს. სასამართლოს მხრიდან საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების შემთხვევაში, მოსარჩელე მხარე ვალდებულია 10 დღის ვადაში აღძვრას საარბიტრაჟო სარჩელი, წინააღმდეგ შემთხვევაში სასამართლო თავისი ინიციატივით ან მოპასუხე მხარის შუამდგომლობის საფუძველზე გააუქმებს უზრუნველყოფის ღონისძიებას სსსკ-ის 192.2-ე მუხლის თანახმად.

სასამართლო საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 356¹⁸-ე მუხლის საფუძველზე, უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენებისას ამონიშნებს საარბიტრაჟო შეთანხმების ნამდვილობას. ერთ-ერთ საქმეზე ქუთაისის სააპელაციო სასამართლომ უარი თქვა უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენებაზე იმ საფუძველზე, რომ მხარეთ შორის არ არსებობდა ნამდვილი საარბიტრაჟო შეთანხმება მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნულ სარჩელთან დაკავშირებით საარბიტრაჟო წარმოება დაწყებული იყო ლონდონის საარბიტრაჟო სასამართლოში.³⁵

ასევე, აღნიშვნის ღირსია დანანესი, რომელსაც ქართული საარბიტრაჟო კანონი ადგენს, რომლის თანახმადაც საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის საკითხებში საარბიტრაჟო განხილვის ადგილის მიუხედავად, სასამართლოს აქვს იგივე უფლებამოსილებანი, რაც სამართალწარმოებაში სარჩელის უზრუნველყოფის საკითხებთან დაკავშირებით. აღნიშნული ნორმის შინაარსიდან გამომდინარეობს, რომ საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის საკითხში ქართული სასამართლოს მიერ „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის 23-ე მუხლის დებულებები გამოიყენება არა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა საარბიტრაჟო განხილვის ადგილი არის საქართველოს ტერიტორიაზე, არამედ იმ შემთხვევაშიც, როცა საარბიტრაჟო განხილვა საქართველოს ფარგლებს გარეთ მიმდინარეობს.³⁶ მსგავსი მონესრიგება სრულ შესაბამისობაშია თანამედროვე საერთაშორისო საარბიტრაჟო ტენდენციებთან.³⁷ ამ რეგულირების თანახმად, თუ, მაგალითად, საარბიტრაჟო განხილვა მიმდინარეობს საფრანგეთში და მოპასუხის აქტივები იმყოფება საქართველოში, მოსარჩელე მხარე უფლებამოსილია შუამდგომლობით მომართოს ქართულ სასამართლოს და მოითხოვოს აქტივების დაყადაღება, რომლითაც შემდგომში აღსრულდება საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება. ეს რა თქმა უნდა ხელს უწყობს თავად საარბიტრაჟო განხილვის ეფექტიანობას. ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს მიერ 2013 წლის 29 ივლისის მიღებულ იქნა პრეცედენტული განჩინება, რომლი-

ერთობების შესახებ“ საქართველოს კანონის საფუძველზე ან რომლებზედაც შეტანილია განცხადება საქმის წარმოების განახლების შესახებ.

³⁴ განმარტებითი ბარათი, „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე საქართველოს კანონის პროექტზე.

³⁵ იხ. ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 16.11.2016 წლის განჩინება, საქმეზე №2/ბ-1085-2016.

³⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 03.07.2013 წლის განჩინება, საქმეზე №ას-538-511-2013.

³⁷ *Born G.B., International Arbitration: Law and Practice, 2012, 213.*

თაც გამოყენებულ იქნა სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიება და დაყადაღდა მოპასუხე მხარის საკუთრებაში არსებული გემი, ძირითადი დავის განხილვა მიმდინარეობდა ლონდონის საზღვაო არბიტრების ასოციაციის არბიტრაჟში (LMAA).³⁸ არბიტრაჟის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება კი საქართველოს ტერიტორიაზე ცნობა-აღსრულებას დაექვემდებარა უზენაესი სასამართლოს 2014 წლის 9 ივლისის განჩინების საფუძველზე.³⁹ აღნიშნული გადაწყვეტილების შემდგომ ქართული სასამართლოს მიერ არაერთ საქმეზე იქნა მიღებული გადაწყვეტილება უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების შესახებ იმ დავებთან მიმართებით, რომელთა არსებითი განხილვაც მიმდინარეობს საქართველოს ფარგლებს გარეთ.⁴⁰

ამასთან, გასათვალისწინებელია, რომ ქართული სასამართლო უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების უფლებამოსილების დადგენისას უთითებს, როგორც არბიტრაჟის შესახებ საქართველოს კანონის 23-ე მუხლზე, ასევე საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ კანონის მე-20 მუხლზე, რომლის თანახმადაც, სარჩელის უზრუნველყოფისას საქართველოს სასამართლო კომპეტენტურია, თუ უზრუნველყოფის ღონისძიებები საქართველოშია აღსასრულებელი ან საქართველოს სასამართლოებს აქვთ საერთაშორისო კომპეტენცია.

„არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად არ არის განსაზღვრული, აქვთ თუ არა მხარეებს უფლება საარბიტრაჟო შეთანხმებით გამორიცხონ სასამართლოს უფლებამოსილება უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენებასთან მიმართებით. სამეცნიერო ლიტერატურის თანხმად, მხარეებს ამგვარი უფლებამოსილება აღიარებულია,⁴¹ თუმცა გარკვეული წინაპირობების არსებობის შემთხვევაში ამგვარი შეთანხმება შესაძლებელია ვერ აღსრულდეს.⁴² ქართული საარბიტრაჟო პრაქტიკაც იმ მიმართულებით უნდა განვითარდეს, რომ თუ კანონი მხარეებს ანიჭებს უფლებამოსილებას, გამორიცხონ არბიტრაჟის მიერ საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენება, მიზანშეწონილია სასამართლოსთან მიმართებითაც ჰქონდეთ მხარეებს მსგავსი შესაძლებლობა.

5. არბიტრაჟი და სასამართლოს მიერ გამოყენებული უზრუნველყოფის ღონისძიების ეფექტიანობის ანალიზი

ვინაიდან არბიტრაჟის კომპეტენცია, საარბიტრაჟო წარმოებისას გამოიყენოს უზრუნველყოფის ღონისძიება, არ არის ექსკლუზიური⁴³ და სასამართლოსაც ენიჭება აღნიშნული უფლებამოსილება, ამდენად დგება ერთგვარი კონკურენციის საკითხი, თუ რომელი ორგანოს მიერ გაცემული უზრუნველყოფის ღონისძიება არის უფრო სწრაფი და ეფექტიანი.⁴⁴ თითოეული ორგანოს მიერ აღნიშნული უფლებამოსილების გამოყენებას აქვს თავისი დადებითი და უარყოფითი ფაქტორები. არჩევანი მათ შორის მხარის მიერ უნდა გაკეთდეს ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში. თუმცა, წინასწარ შეიძლება განისაზღვროს ის კრიტერიუმები, რომელის საფუძველზეც შესაძლებელია მხარემ აირჩიოს მისთვის სასურველი ორგანო.

5.1. უზრუნველყოფის ღონისძიების აღსრულება

ზოგადი პრინციპის თანახმად, არბიტრაჟი არ არის უფლებამოსილი მის მიერ გამოყენებული უზრუნველყოფის ღონისძიება პირდაპირ აღსრულდეს სასამართლოს მიერ ცნობა-აღ-

³⁸ ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს 29.07.2013 წლის განჩინება, საქმეზე №2/ბ-674-2013.

³⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 09.07.2014 წლის განჩინება, საქმეზე №ა-544-შ-17-2014.

⁴⁰ ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს 09.10.2017 წლის განჩინება, საქმეზე №2ბ-985.

⁴¹ *Born G.B.*, International Commercial Arbitration, Vol. II, 2009, 2051.

⁴² *Born G.B.*, International Commercial Arbitration, Vol. II, 2009, 2051

⁴³ იქვე.

⁴⁴ *Moses M.L.*, The Principles and Practice of International Commercial Arbitration, 2nd ed., 2012, 106.

სრულების გარეშე.⁴⁵ აღსრულების უფლებამოსილება სასამართლოს კომპეტენციას განეკუთვნება.⁴⁶ მსგავსად ანესრიგებს აღნიშნულ საკითხს UNCITRAL-ის მოდელური კანონი⁴⁷ და შვეიცარიის კანონმდებლობა.⁴⁸ სასამართლოს მიერ გამოყენებული საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის გამოყენების შემთხვევაში კი თავად სასამართლო ფლობს უფლებამოსილებას გასცეს სააღსრულებო ფურცელი.

5.2. უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების ვადა

სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენებისას მნიშვნელოვანია, რომ უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენება განხორციელდეს უმოკლეს ვადებში, ვინაიდან ამ დროს თითოეულ დღეს ენიჭება მნიშვნელობა. „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, არბიტრაჟი ვალდებულია გადაწყვეტილება მიიღოს „გონივრულ ვადაში.“⁴⁹ თუ რა მიიჩნევა „გონივრულ ვადად“ შეიძლება დადგინდეს საარბიტრაჟო შეთანხმებით, დავის განმხილველი არბიტრაჟის რეგლამენტით ან/და საარბიტრაჟო პრაქტიკით. მაგალითად, „თბილისის საარბიტრაჟო პალატის“ საარბიტრაჟო წესების თანახმად, უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენებაზე გადაწყვეტილების მიღება ხდება 3 დღის ვადაში,⁵⁰ „დავების გადაწყვეტის ცენტრის“ (DRC) საარბიტრაჟო წესების მიხედვით კი „მაქსიმალურად მოკლე“ ვადაში.⁵¹ სასამართლო კი ვალდებულია უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების შესახებ გადაწყვეტილება მიიღოს ერთი დღის ვადაში.⁵² გარდა ამისა, არბიტრაჟის გადაწყვეტილება უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების შესახებ ექვემდებარება ცნობა-აღსრულებას სააპელაციო სასამართლოს მიერ,⁵³ რომელსაც 10 დღის ვადაში გამოაქვს განჩინება არბიტრაჟის მიერ გამოყენებული უზრუნველყოფის ღონისძიების ცნობა-აღსრულებაზე.⁵⁴ ამასთან, იმ შემთხვევაში, თუ არბიტრაჟის მიერ გამოყენებული უზრუნველყოფის ღონისძიების ცნობა-აღსრულება უნდა განხორციელდეს სხვა ქვეყანაში, ამ შემთხვევაში შესაძლებელია კიდევ უფრო მეტი დრო დაჭირდეს მხარეს სასურველი შედეგის მისაღებად. აქედან გამომდინარე, იმ შემთხვევაში, თუ მოსარჩელე პირდაპირ სასამართლოს მიმართავს უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების შესახებ, შესაძლებელია უფრო სწრაფად მიაღწიოს დასახულ მიზანს.

5.3. უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენებასთან დაკავშირებული ხარჯები

საარბიტრაჟო წარმოება დაკავშირებულია მნიშვნელოვან ხარჯებთან, როგორცაა საარბიტრაჟო სარჩელის წარდგენისათვის დადგენილი მოსაკრებელი, არბიტრის ჰონორარი, იურიდიული მომსახურების ხარჯი და მათ შორის საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფისათვის

⁴⁵ *Born G.B.*, International Arbitration: Law and Practice, 2012, 206.

⁴⁶ *Born G.B.*, International Commercial Arbitration, Vol. II, 2009, 2066.

⁴⁷ *Roth M.*, Commentary on the UNCITRAL Modal Law, Practitioner's Handbook on International Commercial Arbitration, Edited by Frank-Bernd Weigand, 2nd edition, Oxford University Press, 2010, 1042.

⁴⁸ შვეიცარიის კანონი „საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ“, მუხლი 183.2.

⁴⁹ „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონი, 02.07.2009, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, მუხლი 17.2.

⁵⁰ იხ. თბილისის საარბიტრაჟო პალატის საარბიტრაჟო წესები, მუხლი 6.4.(2).

⁵¹ იხ. დავების გადაწყვეტის ცენტრის საარბიტრაჟო წესები, 32.2 მუხლი.

⁵² იხ. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, 14.11.1997, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, მუხლი 193.

⁵³ იხ. „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონი, 02.07.2009, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, მუხლი 21. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, 14.11.1997, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, მუხლი 356¹⁸.

⁵⁴ იხ. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, 14.11.1997, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, მუხლი 356¹⁸.

განსზღვრული საარბიტრაჟო მოსაკრებელი. „არბიტრაჟის შესახებ“ კანონი არაფერს ამბობს უზრუნველყოფის ხარჯთან დაკავშირებით, აღნიშნული საკითხი წესრიგდება საარბიტრაჟო ინსტიტუტის საარბიტრაჟო წესებით.⁵⁵ გარდა აღნიშნულისა მხარეს უწევს სახელმწიფო ბაჟის გადახდა, როდესაც ითხოვს უზრუნველყოფის ღონისძიების ცნობა-აღსრულებას.⁵⁶ აქედან გამომდინარე, მხარის მიერ აღნიშნული საკითხის გაანალიზებაც მიზანშეწონილია.

5.4. უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენება მესამე პირებთან მიმართებით

ზოგადად არბიტრაჟის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება შესასრულებლად სავალდებულოა მხოლოდ საარბიტრაჟო შეთანხმების მონაწილე მხარეებისთვის.⁵⁷ შესაბამისად, არბიტრაჟი უფლებამოსილია, მხოლოდ საარბიტრაჟო წარმოებაში მონაწილეთა წინააღმდეგ გამოიყენოს უზრუნველყოფის ღონისძიებები.⁵⁸ მაგალითად, თუ უზრუნველყოფის ღონისძიება მიმართულია საბანკო ანგარიშების წინააღმდეგ, ბანკი არ არის ვალდებული აღასრულოს არბიტრაჟის დადგენილება მანამ, სანამ სასამართლოსგან არ განხორციელდება ცნობა-აღსრულება,⁵⁹ მაშინ როდესაც, სასამართლო მიერ მიღებული განჩინება შესასრულებლად სავალდებულოა ყველასათვის;⁶⁰ გარდა ამისა, სასამართლო უფლებამოსილია მესამე მხარეთა წინააღმდეგაც გამოიყენოს უზრუნველყოფის ღონისძიება და მათ დაავლოს ან აუკრძალოს გარკვეული ქმედების შესრულება.⁶¹

5.5. წინასწარი უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენება

უცხოურ სამეცნიერო ლიტერატურაში გამოთქმული აღიარებული მოსაზრებების თანახმად, არბიტრაჟი მოკლებულია შესაძლებლობას, გამოიყენოს საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიება, სანამ მისი შემადგენლობა არ დაკომპლექტდება.⁶² აღნიშნული მოსაზრება განსაკუთრებით მიმართულია *Ad hoc* არბიტრაჟების მიმართ, რომელიც იქმნება კონკრეტული საქმის განხილვისთვის და არ აქვს ინსტიტუციური ხასიათი. თუმცა ამ ხარვეზის აღმოსაფხვრელად საერთაშორისო საარბიტრაჟო ინსტიტუტების მიერ გარკვეული რეგულაციები იქნა შემუშავებული, რომელიც „*Emergency Arbitration*“-ის სახელით არის ცნობილი.⁶³ აღნიშნული ინსტიტუტის მიმართვიანობა ყოველწლიურად იმატებს. მაგალითად, საერთაშორისო სამრეწველო პალატასთან (*International Chamber of Commerce*) არსებულ

⁵⁵ იხ. თბილისის საარბიტრაჟო ინსტიტუტის რეგლამენტის დანართი №1-ის 2.3 მუხლი.

⁵⁶ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, 14.11.1997, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, მუხლი 39.1(ე¹).

⁵⁷ *Born G.B.*, *International Arbitration: Law and Practice*, 2012, 206.

⁵⁸ *Born G.B.*, *International Commercial Arbitration*, Vol. II, 2009, 1965.

⁵⁹ *Abascal J.M.*, *The Art of Interim Measure*, ICCA Congress Series N 13, General editor: *Berg A. J.*, 2006, 758.

⁶⁰ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, 14.11.1997, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, მუხლი 10.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, 14.11.1997, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, მუხლი 198.2(დ).

⁶² *Born G.B.*, *International Commercial Arbitration*, Vol. II, 2009, 1970; *Liebscher C.*, *Commentary on Austrian Arbitration Law*, *Practitioner's Handbook on International Commercial Arbitration* Edited by *Weigand F. B.*, 2nd edition, Oxford University Press, 2010, 146.

⁶³ *Born G.B.*, *International Arbitration: Law and Practice*, 2012, 207; ICC-ის საერთაშორისო საარბიტრაჟო სასამართლოს საარბიტრაჟო წესების (ძალაშია 2012 წლის 1 იანვრიდან) მუხლი 29.

არბიტრაჟს 2017 წლის განმავლობაში მხარეებმა 21-ჯერ მიმართეს „Emergency Arbitration“-ის გამოყენების მოთხოვნით,⁶⁴ ხოლო შვედეთის სამრეწველო პალატის არბიტრაჟს - 3-ჯერ.⁶⁵

ამ მხრივ ქართული კანონმდებლობა, „არბიტრაჟის შესახებ“ კანონის მე-17 მუხლი, იძლევა შესაძლებლობას არბიტრაჟის მიერ უზრუნველყოფის ღონისძიება გამოყენებულ იქნეს საარბიტრაჟო განხილვის დაწყებამდე ან ნებისმიერ სტადიაზე.⁶⁶ მაგალითად, „თბილისის საარბიტრაჟო ინსტიტუტის“ წესების თანახმად ინსტიტუტის თავმჯდომარის განსაკუთრებულ კომპეტენციას განეკუთვნება უზრუნველყოფის ღონისძიების განცხადების განხილვა და გადაწყვეტილების მიღება, შესაბამისად, საჭიროება იმისა, რომ კონკრეტული დავის განმხილველი საარბიტრაჟო ტრიბუნალი ჩამოყალიბებული იყოს, არ არსებობს. რაც შეეხება სასამართლოს, როგორც უკვე ზემოთ აღინიშნა, 2015 წლის ცვლილებების შემდგომ აქვს უფლებამოსილება იხელმძღვანელოს სსსკ-ის 192-ე მუხლით და განახორციელოს საარბიტრაჟო სარჩელის წინასწარი უზრუნველყოფა. აქედან გამომდინარე, ორივე ორგანო საკმაოდ ეფექტიანი და მოქნილია.

ქართულ სინამდვილეში, იმ შემთხვევაში თუ, მხარე საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის გამოყენების მოთხოვნით მიმართვას არბიტრაჟს, ორმაგი დროისა და ფინანსური რესურსის ხარჯვა უწევს. შესაბამისად, სასამართლოსთვის მიმართვა უფრო ხელსაყრელია. ქართულ ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ არბიტრაჟის მიერ გამოყენებული უზრუნველყოფის ღონისძიება არ არის ეფექტიანი.⁶⁷ უცხოურ სამეცნიერო ლიტერატურაშიც აღიარებულია, რომ საარბიტრაჟო წარმოებისას სასამართლოს მიერ გამოყენებული საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიება უფრო ეფექტიან და სწრაფ მიზნის მიღწევის საშუალებას წარმოადგენს ვიდრე არბიტრაჟის,⁶⁸ თუმცა არსებობს განსხვავებული მოსაზრებაც.⁶⁹ სხვადასხვა ქვეყნების კანონმდებლობის მიხედვითაც სასამართლოს ენიჭება ამ მხრივ უპირატესობა, მაგალითად, ბელგიაში სასამართლოს მიერ გამოყენებული უზრუნველყოფის ღონისძიების აღსრულება უფრო მარტივად მიიჩნევა,⁷⁰ ჩინეთში კი უფრო სწრაფად,⁷¹ საფრანგეთში სასამართლოს უფრო ეფექტიანად აღიარებენ,⁷² ისევე როგორც გერმანიაში.⁷³ თუმცა ავსტრიაში პირიქითაა და არბიტრაჟის მიერ გამოყენებული უზრუნველყოფის ღონისძიებას უფრო „მოხერხებულად“ მიიჩნევენ.⁷⁴

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, მხარემ ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა შეაფასოს ის რისკები, რაც დაკავშირებულია საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებასთან და ისე მიიღოს გადაწყვეტილება უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების მოთხოვნით ერთ-ერთი ორგანოსადმი მიმართვის თაობაზე.

⁶⁴ <www.iccwbo.org/media-wall/news-speeches/icc-announces-2017-figures-confirming-global-reach-leading-position-complex-high-value-disputes/>.

⁶⁵ <<http://www.sccinstitute.com/statistics/>>.

⁶⁶ „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონი, 02.07.2009, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, მუხლი 17.

⁶⁷ Tserstvadze G., Brief Commentary to the Georgian Arbitration Law 2009, Tbilisi, 2011, 142.

⁶⁸ Born G.B., International Commercial Arbitration, Vol. II, 2009, 2049.

⁶⁹ Abascal J.M., The Art of Interim Measure, ICCA Congress Series №13, General Editor: Berg A. J., 2006, 558-575.

⁷⁰ Houtte H.V., Commentary on Belgium Arbitration Law, Practitioner's Handbook on International Commercial Arbitration, Weigand F. B., 2nd edition, Oxford University Press, 2010, 208.

⁷¹ იქვე, Moser M.J., Choong J., Commentary on China and Hong-Kong Arbitration Law, 208.

⁷² იქვე, Gaillard E., Commentary on France Arbitration Law, 449.

⁷³ იქვე, Houtte H.V., Commentary on Belgium Arbitration Law, 510.

⁷⁴ იქვე, Liebscher C., Commentary on Austrian Arbitration Law, 145.

6. დასკვნა

თანამედროვე საარბიტრაჟო სამართალში აღიარებულია, როგორც არბიტრაჟის, ასევე სასამართლოს კომპეტენცია საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენებისას, თუმცა, როგორც აღინიშნა, არსებობს გარკვეული გამონაკლისები. ამასთან, მხარეებს აქვთ სრული შესაძლებლობა საარბიტრაჟო შეთანხმებით გამორიცხონ, როგორც არბიტრაჟის, ასევე სასამართლოს უფლებამოსილება უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენებაზე დავის მიმდინარეობისას. ამ მხრივ ქართული კანონმდებლობა სრულ შესაბამისობაშია საერთაშორისო მიდგომებთან და ქართული სასამართლო პრაქტიკაც სწორი მიმართულებით ვითარდება.

ის გარემოება, რომ საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენებისას არბიტრაჟსა და სასამართლოს შორის არსებობს გარკვეული კონკურენცია, მხარეებს ანიჭებს მეტ შესაძლებლობას, უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების მოთხოვნით მიმართონ იმ ინსტიტუტს, რომლის მიერ გამოყენებული უზრუნველყოფის ღონისძიებაც უფრო ეფექტიანი იქნება და უზრუნველყოფს დასახული მიზნის მიღწევის შესაძლებლობას.

ბიბლიოგრაფია:

1. „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონი, 02.07.2009.
2. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, 14.11.1997.
3. თბილისის საარბიტრაჟო ინსტიტუტის რეგლამენტი.
4. თბილისის საარბიტრაჟო პალატის საარბიტრაჟო წესები.
5. დავების გადაწყვეტის ცენტრის საარბიტრაჟო წესები.
6. განმარტებითი ბარათი, „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე საქართველოს კანონის პროექტზე.
7. ბინდერი ვ.მ., არბიტრაჟის შესახებ საქართველოს კანონის კომენტარები, ქართული სამართლის მიმოხილვა, №10/2007-2/3, 2007, 192.
8. ტყემალაძე ს., საჯარო წესრიგი, როგორც საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების გაუქმების თუ მის ცნობა აღსრულებაზე უარის თქმის საფუძველი (ქართული პრაქტიკის მოკლე მიმოხილვა), ქართული ბიზნეს სამართლის მიმოხილვა №2, თბილისი, 2013 წ., 14-15.
9. ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს 09.10.2017 წლის განჩინება, საქმეზე №2ბ-985.
10. ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 16.11.2016 წლის განჩინება, საქმეზე №2/ბ-1085-2016.
11. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 09.07.2014 წლის განჩინება, საქმეზე №ა-544-შ-17-2014.
12. ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს 29.07.2013 წლის განჩინება, საქმეზე №2/ბ-674-2013.
13. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 03.07.2013 წლის განჩინება, საქმეზე №ას-538-511-2013.
14. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 27.05.2007 წლის განჩინება, საქმეზე №ას-827-1190-06.
15. UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration, 1985.
16. UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration, 1985 with Amendments as Adopted in 2006.
17. Civil Procedure Code of Italy.
18. China Law on Arbitration.
19. Swiss International Privat Law.
20. English Arbitration Act, 1996.
21. ICC International Arbitration Rules.
22. *Abascal J.M.*, The Art of Interim Measure, ICCA Congress Series N 13, General editor: *Berg A. J.*, 2006, 558-575.

23. *Blackaby N., Partasides C., Redfern A., Hunter M.*, Redfern and Hunter on International Arbitration, Oxford ed., 2015, 445.
24. *Born G.B.*, International Arbitration: Law and Practice, 2012, 203-213.
25. *Born G.B.*, International Commercial Arbitration, Vol. II, 2009, 1949-1951, 1965, 1970, 2049, 2051, 2066.
26. *Gaillard E.*, Commentary on France Arbitration Law, Practitioner's Handbook on International Commercial Arbitration, Edited by *Weigand F. B.*, 2nd edition, Oxford University Press, 2010, 449.
27. *Houtte H.V.*, Commentary on Belgium Arbitration Law, Practitioner's Handbook on International Commercial Arbitration, Edited by *Weigand F. B.*, 2nd edition, Oxford University Press, 2010, 208.
28. *Lew J.D.M., Mistelis L.A., Kroll S.M.*, Comparative International Commercial Arbitration, Kluwer Law International, 2003, 588.
29. *Liebscher C.*, Commentary on Austrian Arbitration Law, Practitioner's Handbook on International Commercial Arbitration Edited by *Weigand F. B.*, 2nd edition, Oxford University Press, 2010, 145-146.
30. *Moser M.J., Choong J.*, Commentary on China and Hong-Kong Arbitration Law, Practitioner's Handbook on International Commercial Arbitration Edited by *Weigand F. B.*, 2nd edition, Oxford University Press, 2010, 208.
31. *Moses M.L.*, The Principles and Practice of International Commercial Arbitration, 2nd ed., 2012, 105-106.
32. *Rosenne S.*, Provisional Measures in International Law: The international Court of Justice and The International Tribunal of the Law of Seas, 2005.
33. *Roth M.*, Commentary on the UNCITRAL Modal Law, Practitioner's Handbook on International Commercial Arbitration, Edited by *Weigand F. B.*, 2nd edition, Oxford University Press, 2010, 1032-142.
34. *Segesser G., Kurth Ch.*, *Interim Measure*, International Arbitration in Switzerland, A Handbook for Practitioners, Edited by *Kaufmann-Kohler G. Stucki B.*, 2004, 71.
35. *Tserstvadze G.*, Brief Commentary to the Georgian Arbitration Law 2009, Tbilisi, 2011, 142.
36. <www.npc.gov.cn/englishnpc/Law/2007-12/12/content_1383756.htmz>.
37. <www.iccwbo.org/media-wall/news-speeches/icc-announces-2017-figures-confirming-global-reach-leading-position-complex-high-value-disputes/>.
38. <<http://www.sccinstitute.com/statistics/>>.
39. <www.jus.uio.no/lm/italy.arbitration/818.html>.
40. Van Uden BV v. Kommanditgesellschaft in Firma Deco-Line, C – 391/95 (1998).